

דף ה

1. האם יהושפט מלך יהודה ואלהיו הנביא אכלו בשר משחיטת אחאב ואנשיו?

מוסקנת הגמרא שאסור לאכול משחיטת מומר לעבודת כוכבים, הלכך צריך לומר שיהושפט לא אכל משחיטת אחאב ואנשיו. ואולם אליהו אכל מבשר שהביאו לו העורבים – שעל פי הדיבור היה זאת.

2. האם מקבלים קרבן מהמומר?

העולה מהסוגיא (בפירוש דברי הברייטא) שמומר לכל התורה אין מקבלים ממנו קרבן, הן קרבן גדבה הן קרבן חובה כגון חטאת (מכס – ולא כולכם; מעם הארץ), אבל מומר לדבר אחד – מקבלים ממנו קרבן. [מכאן אמרו: מקבלים קרבנות ממושעי ישראל כדי שיחזרו בהם בתשובה. מן הבהמה...]. חוץ מן המומר לנסך יין לעבודת כוכבים ולחלל שבתות בפרהסיא, שהם מומרים לכל התורה [ומכאן דחו דברי רב ענן שאמר מומר לעבודת כוכבים שחיטתו כשרה].

מומר לאכילת חלב, האם מביא קרבן על הדם – פרשו בגמרא שתלוי הדבר במחלוקת תנאים; לתנא קמא דבריייתא אינו מביא ולרבי שמעון בן יוסי מביא מפני שהוא 'שב מידיעתו', שאילו היה נודע לו – לא היה חוטא בדם.

א. ר"ת מפרש 'מומר לחלב' – לכל איסורי תורה מלבד דם וכד'. וסובר רבי שמעון ברבי יוסי שמקבלים ממנו קרבן על חטא שהוא 'שב מידיעתו'.

ועוד פירש שמדובר במומר לחלב בלבד, וכיון שדם וחלב שוים בדיניהם ונאמרו בלאו אחד, סובר תנא קמא שהמומר לחלב כאילו מומר לדם עצמו, הלכך אינו מביא על הדם. ולר"ש בר"י מביא.

(יתכן שלא אמר ר"ת אלא בקושי הגמרא, אבל לפי התירוץ יש לפרש חלב ודם כפשוטו, כי יש לחלק בין חטאת לעולה שכיון שהחטאת עיקרה לכפרה והריהו מומר לדבר אחד ואין תשובתו שלמה, אין קרבנו מכפר הלכך אי אפשר להביא חטאתו, ורק עולה מקבלים ממנו כדי שיחזור בתשובה אעפ"י שאינה מכפרת עליו). והרמב"ן מפרש שהתנאים נחלקו בדין מומר לדבר אחד, האם הוא כמומר לכל התורה ואין מקבלים ממנו קרבן, אם לאו.

ב. במקום אחר הסיקו כדברי רבא שלדברי הכל מומר לחלב אינו מומר לדם, הלכך מביא קרבן (הוריות יא. [וע"ש ברש"י ב. שהביא פירוש רב המנוגא]. ולפירוש הראשון של ר"ת יצא שלמסקנת הסוגיא שם מומר לכל התורה מלבד דבר אחד, מביא קרבן על אותו דבר. וצ"ע).

ג. מומר לדבר אחד, אין מקבלים ממנו קרבן על אותו דבר (כן מפורש ברשב"א, ומבאר בדבריו שדבר פשוט הוא. וכן מוכח מהפירוש השני שבתוס' ד"ה מעם).

ד. מומר לתאבון ונתחלף לו חלב בשומן, אמרו (בהוריות יא.) שלת"ק אינו מביא קרבן, שהרי מומר נתמעט מהבאת קרבן. ולרבי שמעון בר"י מביא, שכיון שאילו היה מוצא התר לא היה עובר, הרי זה 'שב מידיעתו'.

ה. היה מומר בשעת החטא ועשה תשובה – משמע בתוס' שאין מביא קרבן. [אמנם אין מפורש בדבריהם אלא לענין מיעוט 'שב מידיעתו' שהקובע הוא שעת החטא, אך יתכן שהוא הדין לתנא קמא (וכן יש לדקדק מלשון תורא"ש ריש הוריות. אבל אין להכריח כן מדבעי קרא לת"ק והלא זבח רשעים תועבה – כי י"ל שצריך קרא למומר לדבר אחר. וגם מכך שלא אמרו בגמרא איכא בינייהו בכגון זה, אין מוכרח שהכל מודים בדבר, דחדא מתרתי נקט ועוד יתכן שת"ק גם סובר למיעוטא ד'שב מידיעתו'. וכ"מ לכאו' בריש הוריות ועוד.

ובזה מיושבת קושית אבי עזרי שגגות יג, א בסופו). והמשנה-למלך (שגגות ג, ז) האריך בזה וצדד לכאן ולכאן בדעת הרמב"ם ולא הכריע [ולענין קושית התוס' י"ל להרמב"ם ש'זבח רשעים תועבה' אינו דין תורה. וכן מצדדים בערוך לגר (סנהדרין קיב) ובשירי קרבן לירושלמי שם י, ז]. ולענין עולה נקט המשל"מ כהנחה פשוטה שאם עשה תשובה מביא קרבן לכפר על העשה שעבר בהיותו מומר. ואין כן דעת מהר"ם כאן. וע' גם בספר ראש יוסף; חו"א ב, יד; אחיעזר ח"ג סד, ה; קובץ ענינים; חדושים ובאורים].
 ויש מי שכתב לשמוע מדברי הראב"ד (בתו"כ דיבורא החובה ה, ז), שחולק על התוס' (שלמי שמעון).
 ו. מומר להכעיס לדבר אחד; יש שכתבו להוכיח מהסוגיא ומלשון הרמב"ם (מע"ק ג) שמביא קרבן [על עבירה אחרת] כדי שיחזור בתשובה (ע' בספר דברי אמת 'דברי סופרים' ה; משיב דבר ח"א ח).
 ז. יש מי שכתב לחדש שדין מומר לענין הבאת קרבן אינו אלא בעובר על איסורי כרת [שעליהם בא הקרבן לכפר] (ע' במובא בדובב מישרים ח"ב סוסי"י לה).
 ז. בכור ומעשר שאינם באים לרצות, אף לא כעולה – אין לנו לימוד שאינם קרבים כשבעליהם מומר (עפ"י אבני גזר אה"ע סוסי"י תמט).
 ח. נחלקו הפוסקים אודות מומר לעבודת כוכבים שהקדיש דבר לבית הכנסת, האם דומה לקרבן ואין מקבלים ממנו (מובא ב"י יו"ד רנט; רמ"א או"ח קנד, יא ויו"ד רנד, ב. וכן מומר לחלל שבתות בפרהסיא (מג"א שם). וה"ה מומר להכעיס אפילו בדבר אחד. משנ"ב שם מהפמ"ג), אם לאו (מבי"ט ח"א ריד. מובא בש"ך יו"ד שם סק"ה).

וכל זה בישראל, אבל מהאומות מקבלים אפילו מומר (מכס – בכס חילקתי ולא באומות).
 אפילו ממינים נכרים האדוקים בעבודת כוכבים (כן מבואר מדברי רב נחמן להלן יג: וברמב"ן שם).

דף ו

ח. האם הכותים דינם כישראל או כעובדי כוכבים להלכות השונות?

נחלקו תנאים האם כותים גרי אמת היו או גרי אריות (ר"מ סובר גרי אמת הם. ובדעת רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון – אין הדבר ברור. ערשב"א להלן יד. תוס' מנחות ס: ד"ה רבי יוסי). וכן אמוראים נחלקו בדבר (כדלעיל ג).
 גם לדעת האומר גרי אמת הם, אסר רבי מאיר את יינם משום מעשה שהיה, שמצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים ועבדוהו. וגזר על כולם משום מיעוטם. וכן רבן גמליאל ובית דינו נמנו וגזרו על שחיטתם מאותו הטעם, ואפילו ישראל עומד ורואה, כנוצר לעיל.
 בתחילה לא נתקבלה גזרתם. וכן מסר רב נחמן בר יצחק (ה): שרב אסי העיד על רבי יוחנן שאכל משחיטת כותי, ואף רבי אסי עצמו אכל – שהם לא קיבלו האיסור (רבי זירא). ואולם משום מעשה נוסף שארע, גזרו רבי אמי ורבי אסי על הכותים להיותם כגויים גמורים – ונתקבלה. ופרשו 'גויים גמורים' – לענין עירוב, שאם יש לו רשות במבוי, אסר הוא על כל בני המבוי עד שישכיר רשותו לישראל בקנין, כעכו"ם [ואין די בביטול הרשות לשאר בני המבוי, כבישראל].
 נחלקו פוסקים אחרונים האם עשאוים לכותים כגויים גמורים אם לקולא, או שמא רק לחומרא.

ט. א. האם תערובת דמאי אסורה או מותרת?

ב. האם יש לחוש להחלפת פירות של חבר הנמצאים בידי עם הארץ, או ליטול את שאינו שלו ולהאכיל לאחרים?